

KÓREJSKÉ MÝTY

BOHOVIA, HRDINOVIA
A LEGENDY

HEINZ INSU FENKL
BELLA MYŎNG-WŎL DALTON-FENKL

KÓREJSKÉ MÝTY

BOHOVIA, HRDINOVIA
A LEGENDY

KÓREJSKÉ MÝTY

BOHOVIA, HRDINOVIA A LEGENDY

HEINZ INŠU FENKL
BELLA MYŎNG-WŎL DALTON-FENKL

78 ILUSTRÁCIÍ

PRELOŽILA ZUZANA TRSTENSKÁ

 IKAR

Všetkým našim učiteľom.

POZNÁMKA O ROMANIZÁCII

V origináli tejto knihy sa používa revidovaný systém prepisu kórejského jazyka do latinky, známy aj ako Systém ministerstva kultúry, ktorý vypracovala Národná akadémia kórejského jazyka a v roku 2000 ho oficiálne prijala juhokórejská vláda. Tento systém sa považuje za používateľsky prívitejší a jednoduchší ako McCunov-Reischauerov systém, ktorý sa stále používa vo vedeckej koreanistike, pretože nevyžaduje používanie špeciálnych diakritických znamienok. Keďže Južná Kórea stále používa čínske znaky (sinografy, v kórejčine nazývané *handža*), v angličtine sa uvádzajú spolu s fonetickým kórejským písmom (*hangul*) pri významných menách a názvoch, pretože môžu poskytnúť základné významy slov a pomôcť vyhnúť sa nejednoznačnosti alebo zámene spôsobenej odlišnými prepismi do latinky. V prípade potreby sa uvádzajú aj doslovné preklady významov týchto názvov. V slovenskom preklade používame prepis do latinky podľa *Pravidiel slovenského pravopisu*. Ak sú výrazy uvedené písmami *hangul* a *handža* s ich romanizovaným prepisom, ale nie sú glosované, je to preto, lebo sú to znaky mien, ktoré nemajú iné čítanie.

PATITUL: Pozlátená bronzová krokva v tvare dračej hlavy z 10. storočia, ktorá bola pôvodne pripevnená v kráľovskej sále alebo v chráme, raná dynastia Korjo.

FRONTISPIS: Maľovaný panel dverí z chrámu Hādong Jonggung v Pusane, na ktorom je zobrazená dračia hlava. Na prednej strane obálky, v smere hodinových ručičiek od ľavého horného rohu: stavec z hôr (*sansin*). Kórejské národné múzeum; obraz *Broskyne a žeriav*, dynastia Čoson. Kórejské národné múzeum; *Tiger, straky a borovica*, dynastia Čoson, 19. storočie. Losangeleské múzeum umenia (LACMA); *bódhisattva Kwanum (Avalókitésvara)*, dynastia Čoson, 19. storočie. Digital Image Museum Associates/LACMA/Art Resource NY/Scala, Florencia; *bódhisattva Kwanum (Avalókitésvara)*, dynastia Čoson, 19. storočie. Digital Image Museum Associates/LACMA/Art Resource NY/Scala, Florencia.

Na zadnej strane obálky, v smere hodinových ručičiek od ľavého horného rohu: *Tiger, straky a borovica*, dynastia Čoson, 19. storočie. Losangeleské múzeum umenia (LACMA); *Pivonka, Album vtákov a kvetov*, dynastia Čoson. Kórejské národné múzeum; *bódhisattva Kwanum (Avalókitésvara)*, dynastia Čoson, 19. storočie. Digital Image Museum Associates/LACMA/Art Resource NY/Scala, Florencia; Kim Hong-do, *Tancujúci chlapec, Album žánrových malieb*, 18. storočie. Kórejské národné múzeum; *Korytnačia loď, Kniha I Sun-Sina*, 1795. Národná parlamentná knižnica Japonska.

Heinz Insu Fenkl, Bella Myöng-wöl Dalton-Fenkl
The Korean Myths: A Guide to the Gods, Heroes and Legends

Published by arrangement with Thames & Hudson Ltd, London
The Korean Myths: A Guide to the Gods, Heroes and Legends © 2024 Thames & Hudson Ltd, London
This edition first published in Slovakia in 2025 by IKAR, a.s., Bratislava
Text © 2024 Heinz Insu Fenkl and Bella Myöng-wöl Dalton-Fenkl
Translation © 2025 by Zuzana Trstenská
Slovak edition © 2025 by IKAR, a.s.

Všetky práva sú vyhradené.

Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat', ukladať do informačných systémov ani prenášať v akejkolvek podobe či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

Z anglického originálu *The Korean Myths: A Guide to the Gods, Heroes and Legends* (Thames & Hudson Ltd, London 2024) preložila Zuzana Trstenská.

Odborná spolupráca Mgr. Zuzana Hritzová, PhD.

Redigovala Lenka Kleimanová.

Korigovala Katarína Šoganová.

Obálku podľa originálneho návrhu upravil Augustín Putera.

Technická redaktorka Helena Oleňová.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava

v roku 2025 ako svoju 2 554. publikáciu v elektronickej podobe.

Prvé vydanie.

Sadzbá a zalomenie do strán Veronika Jelenová.

IKAR, a.s.
Miletičova 23, 821 09 Bratislava
www.ikar.sk | ikar@ikar.sk

ISBN 978-80-575-0378-1

OBSAH

MAPA 6

ÚVOD 8

1

Kozmogónia a iné vysvetlenia pôvodu 28

2

Náboženstvo v Kórei 56

3

Duchovia, nadprirodzené bytosti a poverčivosť 105

4

Ústredné témy vo folklóre a v legendách 132

5

Severná Kórea: Skutočné pustovnicke kráľovstvo 154

6

Kórea v modernej dobe 189

ČASOVÁ OS 227

POUŽITÁ LITERATÚRA 230

POĎAKOVANIE 233

ZDROJE ILUSTRÁCIÍ 235

REGISTER 236

Klíčové udalosti

asi 2333 pred n. l. – 108 pred n. l.	Staroveká Kórea: Starý Čoson (Kočoson, 고조선/古朝鮮)
37 pred n. l. – 668	Tri kráľovstvá: Kogurjo (고구려/高句麗) Päkče (백제/百濟) Silla (신라/新羅)
42 – 562	Kaja (가야/伽倻)
668 – 935	Zjednotená Silla
918 – 1392	Korjo (고려/高麗)
1270 – 1356	z toho pod vládou Mongolov
1392 – 1910	Čoson (조선/朝鮮)
1910	Kórea anektovaná Japonskom
1945	Kórea oslobodená spod japonskej nadvlády
1945 – 1948	Kórejský polostrov je rozdelený pozdĺž 38. rovnobežky
1948	vznik Kórejskej republiky (Južnej Kó- rey) a Kórejskej ľudovodemokratickej republiky (Severnej Kórey)
1950 – 1953	kórejská vojna

LEGENDA K MAPE

- ★ hlavné mestá
- veľké mestá
- ▲ významné hory
- ☸ hlavné buddhistické chrámy

ÚVOD

Južná Kórea je od svojej búrlivej histórie, poznačenej súperiacimi kráľovstvami, zahraničnými inváziami a kórejskou vojnou, až po obdobie, keď sa stala globálnou ekonomickou veľmocou a začala udávať trendy, svedectvom odolnosti a inovácií v krehkej rovnováhe medzi tradíciou a modernosťou. Rýchla industrializácia a politika rastu orientovaná na export – často prijímaná na úkor politických slobôd – posunula Južnú Kóreu v posledných desaťročiach 20. storočia medzi hlavné svetové mocnosti a dnes je domovom nadnárodných spoločností, ako je Samsung, Hyundai, Daewoo či LG. Politická represia za autokratických prezidentov a diktátorov ustúpila autentickej, hoci problematickej demokratickej a v súčasnosti formuje demokratický vývoj krajiny politická angažovanosť mladej generácie spolu s rastúcim povedomím o sociálnych otázkach. Táto cesta od povojnovej devastácie na popredné miesto v rozvinutosti, označovaná za zázrak na rieke Han, je legendárna. Dnes Južná Kórea púta pozornosť celého sveta.

V polovici osemdesiatych rokov, keď Južná Kórea netrpezlivo očakávala usporiadanie letných olympijských hier v roku 1988, vláda spustila kampaň *kukčegjo* (국제교), teda medzinárodná výmena, s myšlienkou, že Kórea začne vyvážať svoju kultúru rovnakým spôsobom, ako úspešne vyvážala výrobky. Konečným cieľom bolo, aby kórejská kultúra získala medzinárodný význam rovnocenný s jej hospodárstvom. Znie to takmer rovnako ako *kukčägjo*, čo znamená diplomatický most. Taxikári počúvali v rádiách každodenné lekcie angličtiny, keď v rámci príprav na

olympijské hry vozili pasažierov po Soule. Číslo 88 alebo *pchal-pchal* (팔팔) sa stalo priam šialenstvom celého národa – bolo všade od kaviarní a reštaurácií až po logá malých výrobných spoločností. *Pchalpchal* znie ako kórejský zvukový efekt pre prudké vrenie a môže znamenať horúčkovitý alebo tvrdý. Kórea sa doslova zmietala v horúčke 88 a dlhodobé výsledky národného sponzorstva letných olympijských hier sú dodnes viditeľné v takzvanej kórejskej vlne. K-Wave alebo *hallju* sa stala globálnym fenoménom, ktorý svetu predstavil popkultúru, hudbu, televízne seriály a filmy tejto krajiny. K-popové skupiny ako BTS a Blackpink dosiahli nevídaný medzinárodný úspech a oslovili milióny fanúšikov po celom svete. Kórejské seriály, ktoré sú charakteristické pútavým dejom a vysokou produkčnou hodnotou, si tiež získali obrovskú popularitu, prekonal kultúrne hranice aj jazykové bariéry – dokonca dokázali Američanov prinútiť čítať titulky. *Hallju* vyvolalo celosvetový záujem o kórejský jazyk, folklór a tradičnú kultúru.

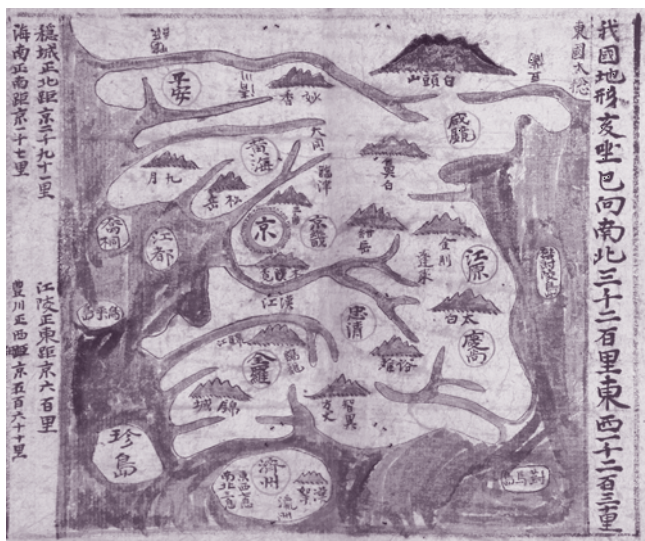
Hallju je zdanlivo nezastaviteľná vlna hudby a filmov, ktorá sa šíri po celom svete, a napriek tomu paradoxne vychádza z miesta, ktoré sa kedysi nazývalo pustovnicke kráľovstvo pre svoju zámernú izoláciu od okolitého sveta. Tento dynamický rozpor je jednou z črt, vďaka ktorým sú kórejská kultúra a mýty také pútavé. Oba národy, ktoré v súčasnosti obývajú Kórejský polostrov, majú spoločnú bohatú mýtickú tradíciu plnú posvätných hôr, šamanských svätýň, nadprirodzených bytostí a desivých duchov. Príbehy o prefikovaných hrdinoch, ktorí dokážu oklamať nespravodlivú vrchnosť, tragické príbehy o smutných a pomstychtivých duchoch, o synoch, z ktorých cnostné matky urobili hrdinov, a o milujúcich dcérach, ktoré sa obetujú pre svoje rodiny – všetky tieto príbehy pretrvávajú v kultúre, kde sa

miešajú konfuciánske, taoistické a buddhistické filozofie s ešte starobylejšími tradíciami, ktoré sú hlbokým zdrojom súčasného fenoménu *hallju*. Mýty sú stále živou a vyvíjajúcou sa súčasťou kórejskej spoločnosti.

Kórejský polostrov je dnes rozdelený na dve krajiny: Kórejskú republiku a Kórejskú ľudovodemokratickú republiku, všeobecne známe ako Južná Kórea a Severná Kórea. Rozdelenie vyplynulo z predchádzajúcej zložitej geopolitickej situácie pred druhou svetovou vojnou a po nej. V roku 1945 bol polostrov rozdelený pozdĺž 38. rovnobežky na dve zóny, pričom severnú zónu okupoval Sovietsky zväz a južnú Spojené štáty americké. Napätie medzi Severnou a Južnou Kóreou sa stupňovalo, čo viedlo k vypuknutiu kórejskej vojny v roku 1950, keď severokórejské sily, podporované Sovietskym zväzom a Čínou, napadli Južnú Kóreu. Kórejská vojna zdevastovala celý polostrov: zanechala bezmála všetky väčšie mestá v troskách a spôsobila smrť takmer troch miliónov civilistov. Skončila sa prímerím v roku 1953, ale formálna mierová zmluva nikdy nebola podpísaná. Absurdné je, že krajiny zostali rozdelené približne na rovnakej 38. rovnobežke ako pred vojnou, ale konflikt mal za následok rozdelenie takmer desiatich miliónov rodín, čo je ďalšie pretrvávajúce utrpenie. Výsledkom je, že Kórejský polostrov zostáva jedným z najsilnejšie militarizovaných a politicky najnapätejších regiónov na svete. Hoci sú obe Kórey relatívne mladé krajiny s výrazne odlišnými politickými a hospodárskymi systémami, majú spoločné kultúrne dedičstvo staré takmer 5 000 rokov vrátane spoločného jazyka a tradícií, ako aj rozsiahleho mytologického dedičstva. Väčšina diskusií o kórejských mýtoch v tejto knihe sa bude týkať Kórey ako celku so spoločnými koreňmi, ak nebude osobitný dôvod zamerať sa na Severnú alebo Južnú Kóreu.

KÓREJSKÝ POLOSTROV

Geológia, geografia a podnebie Kórey zohrávajú v jej mýtoch kľúčovú úlohu. Kórea je jednou z najhornatejších krajín na svete: viac ako 70 percent polostrova pokrývajú kopce a hory (len niektoré z nich majú veľkú nadmorskú výšku). Z tohto dôvodu sa veľká časť kórejskej mytológie sústreďuje na posvätné hory. V Kórei nastáva aj obdobie monzúnov a v jej mýtoch a ľudových rozprávkach sa neraz objavujú záplavy a zosuvy pôdy. Polostrov má aj strategickú hodnotu – staré kórejské príslovie opisuje jeho polohu medzi väčšími mocnosťami ako krevetku medzi veľrybami – a vzbura a úskoky zoči-voči silným oponentom sú opakujúcimi sa témami kórejských príbehov.

Starobylá mapa Kórey vytvorená počas ranej dynastie Čoson, na ktorej je zobrazených osem kórejských provincií.

Ako Kórejčan pomenoval Ameriku

Keď slávny európsky kartograf v dávnych časoch dokončoval mapu západnej pologule, ešte stále nemal pomenované jednotlivé kontinenty. Pýtal sa na ne každého, až nakoniec prišiel za Kórejčanom. „Ako ich mám pomenovať?“ spýtal sa. Kórejčan bol zaneprázdnený, ako Kórejčania zvyčajne bývajú. Nahnevane vyštekol: „Amurokkäna!“ To znamená: „Ako len chceš!“ Kartograf, ktorý nevedel po kórejsky, mu zle rozumel. „Amerika!“ zvolal. „Aký nádherný názov!“ A preto sa kontinenty na západnej pologuli nazývajú Amerika.

Južná Kórea sa nachádza v južnej časti Kórejského polostrova a zahŕňa ostrov Kanghwa a ostrov Čedžu spolu s tisíckami menších ostrovov. Jej hlavné mesto Soul je jedným z najväčších a najdynamickejších miest na svete. Južná Kórea vznikla ako demokratická republika v roku 1948 pod vedením prezidenta I Sung-mana (ktorého dosadili Američania), ale jej politická história bola premenlivá. I Sung-man odstúpil v roku 1960 po rozsiahlych politických protestoch pre korupciu a generál Pak Čong-hui sa chopil moci vojenským prevratom v roku 1961. Dokonca aj vtedy, keď krajina v deväťdesiatych rokoch obnovila demokraciu, sa naďalej často vyskytovali obvinenia z korupcie. Napriek tomu je Južná Kórea v súčasnosti prosperujúcou demokratickou krajinou s trhom orientovanou ekonomikou, ktorá má celosvetový vplyv a kladie veľký dôraz na rozvoj technológií a priemyslu.

Severná Kórea sa nachádza v časti Kórejského polostrova severne od 38. rovnobežky, kde vojaci Sovietskeho zväzu deň pred kapituláciou Japonska v roku 1945 uskutočnili obojživelné vyloďenie, čo spôsobilo zložitú politickú situáciu, ktorá ovplyvnila počiatok dejín samostatnej Severnej a Južnej Kórey. Jej hlavným mestom je Pchjongjang. Severná Kórea je známa autoritárskou

vládou, v podstate je vojenskou diktatúrou pod vedením vládnucej dynastie Kimovcov, ktorá je pri moci od založenia krajiny v roku 1948. Prvý vládca Kim Il-song (u nás známy aj ako Kim Ir-sen) zaviedol ideológiu prísnej sebestačnosti, aj keď ekonomika bola v skutočnosti založená na ťažkom priemysle a poľnohospodárstve podľa stalinského modelu s výraznou pomocou Sovietskeho zväzu a Číny. V šesťdesiatych rokoch 20. storočia bola celková životná úroveň na severe výrazne lepšia ako v Južnej Kórei. Severná Kórea však po rozpade Sovietskeho zväzu v deväťdesiatych rokoch čelila vážnym hospodárskym problémom, čo bol dôsledok vlastného izolacionizmu. Napriek tomu stojí na čele krajiny tretí príslušník rodu Kimovcov, lebo pri moci je Kim Čong-un (najvyšší vodca), syn Kim Čong-ila (drahý vodca a vedúca hviezda) a vnuk Kim Il-songa (slnko národa a večný prezident). Krajina má centralizované hospodárstvo, ktoré ovláda komunistická strana, a je izolovaná od zvyšku sveta pre svoj uzavretý politický systém a program jadrových zbraní, ktoré pravidelne využíva ako hrozbu globálnej bezpečnosti. Severnej Kórei prináležia aj ostrovy v blízkosti polostrova vrátane niekoľkých ostrovov na rieke Amnok, ktorá preteká medzi Severnou Kóreou a Čínou. Mnohé základné kórejské mýty sa odohrávajú na miestach v Severnej Kórei a polomýtické prvé kórejské kráľovstvo Kočoson sa rozprestieralo na severe dnešného Mandžuska. V priebehu tisícročí sa rozličné kráľovstvá, ktoré zaberali Kórejský polostrov, nazývali rôzne, ale od založenia Čosonu v 12. storočí Kórejčania používali pre Kóreu len dva pojmy: Čoson a Hanguk.

Čoson (조선/朝鮮)

Dynastia Čoson bola posledným kórejským dynastickým kráľovstvom a patrila k nej rod I, ktorý vládol polostrovu v rokoch

1392 až 1910. Slovo Čoson, ktoré pochádza z čínštiny, doslova znamená žiarivé ráno, z čoho koncom 19. storočia vzniklo anglické pomenovanie Krajina ranného pokoja. Prvý znak, 朝, možno čítať aj ako *smerom k*, čo naznačuje, že názov mohol pôvodne označovať kráľovstvo na východe, smerom k ránu. Názov Čoson sa používa na označenie dynastie aj obdobia kórejských dejín, v ktorom vládla.

V Severnej Kórei sa výraz Čoson používa na označenie Kórey ako kultúry aj Kórejčanov ako národa. Severokórejčania sa označujú *Čoson saramdul*, čo znamená čosonský ľud alebo jednoducho Severokórejčania.

Oficiálny názov pre Severnú Kóreu je *Čoson mindžudžui inmin konghwaguk* (조선민주주의인민공화국), Kórejská ľudovodemokratická republika. Severokórejčania nazývajú Južnú Kóreu *Nam Čoson* (남조선), teda Južný Čoson.

Hanguk (한국/韓國)

Toto je moderný juhokórejský názov krajiny, skratka *Tähan minguk* (대한민국/大韓民國), čo doslova znamená Republika veľkého národa Han a oficiálne sa prekladá do slovenčiny ako Kórejská republika. Slovo Han (韓) nie je rovnaké ako slovo používané pre dynastiu Han (漢) alebo čínsky národ Han. Juhokórejčania sa označujú *Hanguk saramdul* alebo *hangugindul*, čiže Kórejčania alebo kórejský ľud. Južnú Kóreu nazývajú *Nam Han* (남한/南韓), doslova Južný Han, a Severnú Kóreu *Puk Han* (북한/北韓), doslova Severný Han.

Kórea

Slovo Kórea je cudzie pomenovanie, odvodené od slova Korjo, ktoré odkazuje na dynastiu Korjo vládnuce v rokoch 918 až 1392

pred dynastiou Čoson. Z pomenovania Korjo sa časom vyvinul názov Kórea. Písanie tohto názvu ovplyvnilo aj francúzske pomenovanie pre Kóreu *Corée*, čo na istý čas spôsobilo hybridné poangličtené písanie *Corea*. Etnickí Kórejčania v Rusku a na Ukrajine sa označujú *Korjo saram*, ľudia z Korja.

KRÁĽ SEDŽONG VEĽKÝ A HANGUL

Kráľ Sedžong Veľký (세종대왕/世宗大王, čo možno prečítať ako Vznešený predok veľký kráľ) bol štvrtý kráľ dynastie Čoson, ktorý vládol v rokoch 1418 až 1450, v období často označovanom za zlatý vek Čosonu. Je považovaný za jedného z najvplyvnejších a najosvietenejších panovníkov v kórejskej histórii, ktorý je známy najmä súcitnou múdrosťou a prínosom k pokroku vo vede, v kultúre a umení. Sedžong zaviedol aj právne reformy na zabezpečenie spravodlivého a čestného právneho systému a zriadil Úrad generálneho inšpektora, ktorý slúžil na monitorovanie a nahlasovanie korupcie vo vláde.

Spomedzi všetkých jeho úspechov si kráľa Sedžonga najviac pamätáme vďaka jeho vedúcej úlohe pri vytvorení písma *hangul*, kórejskej fonetickej abecedy, ktorá sa dnes považuje za jeden z najvedeckejších a najúčinnějších systémov písania na svete. *Hangul* bol zavedený v roku 1443, aby podporil gramotnosť medzi prostým ľudom, pretože existujúci systém písma, klasické čínske znaky (*handža*), bol zložitý a pre širokú verejnosť ťažko prístupný. Legenda hovorí, že kráľ Sedžong sa roky snažil vymyslieť tvary písmen, až si raz v noci, keď bol vyčerpaný, všimol geometrické tvary v drevenom ráme dverí z ryžového papiera. Odrazu si uvedomil, že tieto tvary

Kórejská a sinokórejská etymológia

Kórejská literatúra obsahuje množstvo zložitých a zábavných slovných hračiek založených na používaní systémov *hangul* a *handža*. *Hangul* (kórejské písmo) je fonetická abeceda, takže jednotlivé písmená v nej nemajú samostatný význam. Zodpovedajúce znaky *handža* (prevzaté čínske znaky) sú dôležité, pretože umožňujú vidieť základný význam jednotlivého znaku podobne, ako latinské či grécke predpony a prípony v angličtine alebo slovenčine dokážu objasniť význam slova bez toho, aby sme sa museli spoliehať na podnety z kontextu. Jedno z kórejských slov pre krajinu alebo scenériu je napríklad *sansu*, ktoré sa v písme *hangul* píše 산수 a v znakoch *handža* 山水.

hangul

산수

handža

山水

romanizácia

sansu

(hora + voda)

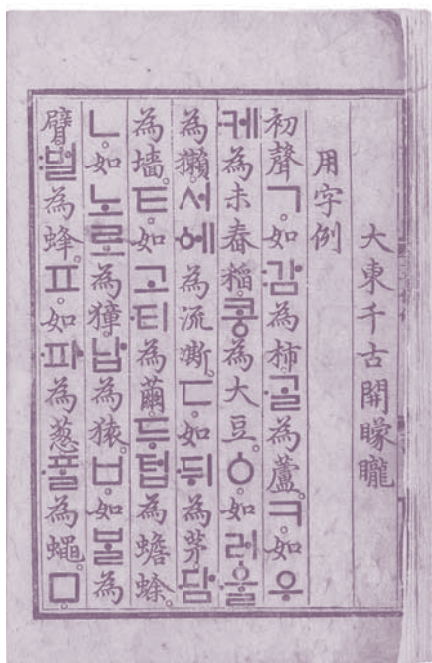
Obe verzie majú rovnakú výslovnosť a aj sa totožne romanizujú. Ďalšie slovo, ktoré sa píše v písme *hangul* rovnako, čiže 산수, ale nemá zodpovedajúci prepis v znakoch *handža*, je aritmetika, zatiaľ čo ďalšie 산수, v znakoch *handža* 山獸, sa doslovne číta horské zviera a znamená divé zviera, hoci sa v písme *hangul* tiež píše ako 산수 a takisto sa do latinky prepisuje ako *sansu*.

sú známe každému, a ustanovil ich ako základnú štruktúru kórejskej abecedy. Iná legenda hovorí, že mladý učenec (alebo jedno z detí kráľa Sedžonga), ktorý sa obával o kráľovo zdravie, mu pomohol tým, že na ryžový papier dverných panelov namaľoval tvary písmen medom. Keď hmyz zožral sladký papier, zanechal v papieri diery v tvare písmen. Kráľ to považoval za božské znamenie a použil tieto tvary na vytvorenie písma *hangul*.

Socha kráľa Sedžonga
Veľkého, námestie
Kwanghwamun v Soule.
Rovnako známa socha
na tom istom námestí sa
nachádza na 136. strane.

Hangul, ktorý bol výsledkom dlhoročného výskumu a vývoja samotného kráľa Sedžonga a členov jeho Ústavu rady múdrych (kráľovského výskumného inštitútu, ktorý založil), je taký jednoduchý, že sa hovorí: „Inteligentný človek sa ho naučí za deň a aj hlupák sa ho naučí za desať dní.“ Práve preto nový systém písania spočiatku odsudzovala gramotná vyššia vrstva: bolo príliš ľahké sa ho naučiť a mohol by predstavovať politický problém, lebo by podporil vznik vzdelaných nižších vrstiev. Nazývali ho vulgárnym písmom, detským písmom a dokonca aj ženským písmom. *Hangul* v roku 1504 zakázal Jonsangun (ktorý je považovaný za najhoršieho vládcu v kórejskej histórii), pretože toto písmo obyčajní ľudia používali na jeho zosmiešnenie, ale pri živote ho udržiavali ženy, buddhistickí mníši a neskôr kresťania. V priebehu rokov *hangul* naďalej získaval popularitu, až ho na konci 19. storočia prijali ako kórejské oficiálne (národné) písmo.

Stránka z knihy *Hunmin-džongum* z roku 1446, ktorá vysvetľuje vytvorenie písma *hangul* a jeho princíp. Tento názov bol aj starým pomenovaním samotného písma *hangul*.

Hangul bol opäť zakázaný v roku 1910, keď Kóreu kolonizovali Japonci, a stal sa symbolom kórejskej identity a rezistencie až do oslobodenia Kórey od Japonska v roku 1945.

ČO JE MÝTUS?

Na účely tejto knihy sa pojem mýtus vzťahuje na viac než len na tradičnú, vedeckú definíciu tohto slova. V bežnej reči ľudia často zamieňajú mýtus, legendu a folklór a neodržia sa striktné

ich definícií. Autori tejto knihy chcú túto skutočnosť reflektovať a ponúknuť širší pohľad na myšlienky, ktoré formujú kórejskú kultúru. Venovať sa budú aj nacionalistickej propagande, ktorá preniká do mýtov. Pritom je užitočné vedieť aj to, čím sa tieto pojmy a kategórie od seba odlišujú.

Mýtus je tradičný alebo posvätný príbeh, zvyčajne starovekého pôvodu, ktorý vysvetľuje vieru, zvyky, obyčaje alebo prírodné javy spoločnosti či kultúry. V mýtoch často vystupujú bohovia, nadprirodzené bytosti alebo legendárni hrdinovia a zvyčajne sa odovzdávajú z generácie na generáciu prostredníctvom ústnej tradície. To znamená, že nemusia byť nevyhnutne zapísané, ale šíria sa prostredníctvom ústneho podania v rámci spoločenstva alebo kultúry.

Mýty slúžia v kultúre alebo v spoločnosti na rôzne účely. Medzi ne môže patriť vysvetľovanie prírodných javov. Mýty často poskytujú vysvetlenia prírodných udalostí alebo vlastností sveta, ako je vznik hviezd, striedanie ročných období či vznik špecifických geografických pamiatok. Mýty neraz prinášajú aj morálne ponaučenia alebo predstavujú kultúrne hodnoty. Môžu ilustrovať želané správanie a morálne cnosti či dôsledky určitých činov. Tieto príbehy sa dajú použiť na posilnenie spoločenských noriem a etiky. Podobne môžu mýty legitimizovať autoritu vládcov, vodcov alebo inštitúcií tým, že si nárokujú božské alebo nadprirodzené potvrdenie. Mýty môžu zároveň pomôcť zachovať identitu kultúry rozprávaním o jej histórii, pôvode a jedinečných vlastnostiach a často posilňujú pocit spoločného dedičstva medzi ľuďmi. Napokon, niektoré mýty jednoducho poskytujú zábavu prostredníctvom príbehov, ktoré zaujmú publikum nápaditými postavami, dobrodružstvami a záhadami.

V hovorovej reči sa pojem mýtus používa aj na označenie všeobecne rozšíreného, ale nepravdivého alebo zveličeného presvedčenia, príbehu či idey, niečoho, čo sa všeobecne prijíma alebo opakuje, aj keď sa nemusí zakladať na faktických dôkazoch. V tomto zmysle môžu ľudia niečo označiť za mýtus, aby zdôraznili, že je to mylná predstava, podvod alebo rozšírená, no nepravdivá predstava. V tejto knihe mýtus v danom význame používame len zriedka a aj to iba vtedy, keď rozoberáme

Ľudová maľba tigra a strák z obdobia Čoson, častý námet kórejských malieb, na ktorej sa spája šikovnosť strák s autoritou a so silou tigrov a tieto vlastnosti sa stavajú do kontrastu.

populárnu predstavu alebo presvedčenie, ktoré však v základných rysoch vypovedá niečo dôležité o kórejskej kultúre. Skúmame, ako mýty často svedčia o kórejských dejinách a kultúre bez ohľadu na to, či je ich obsah pravdivý.

Podobne ako mýtus aj legenda je tradičné rozprávanie alebo príbeh, ktorý sa odovzdáva z generácie na generáciu ústnym podaním. Legendy sú však zvyčajne založené na skutočných historických osobách, miestach alebo udalostiach, ktoré mohli byť časom pri rozprávaní prikrášené alebo skreslené. Často obsahujú prvky nadprirodzena, hrdinských činov alebo mimoriadnych udalostí. Legendy majú kultúrny význam a slúžia na morálne či vzdelávacie účely. Môžu vyjadrovať ponaučenia, hodnoty alebo varovania a posilňovať v skupine identitu aj svetonázor. Neraz stierajú hranicu medzi skutočnosťou a fikciou. Obsahujú nadprirodzené alebo zázračné prvky, ktoré spochybňujú prísny realizmus, ale môžu obsahovať zrnko pravdy, najmä ak sú to príbehy o pôvode.

Folklór sa vzťahuje na kolektívne vedomosti a tvorivé prejavy spoločenstva a odráža hodnoty, tradície a identitu danej skupiny. Zahŕňa mýty a legendy, ale aj ľudové rozprávky, príslovia a hádanky, ako aj nenaratívne prvky, napríklad piesne, tance, rituály a zvyky. Tradičná viera, príbehy a zvyky sa obyčajne neformálne odovzdávajú z generácie na generáciu v úzkom spoločenstve, a to buď ústne, alebo prostredníctvom iných médií, ako sú piesne, tance a výtvarné umenie. Folklór zohráva dôležitú úlohu pri zachovávaní a vyjadrovaní kultúrnej identity spoločenstva alebo skupiny. Odráža spoločnú históriu, hodnoty a pohľad na svet danej komunity. Je definovaný adaptáciou a kontinuitou (teda živou tradíciou). Folklór nie je statický, skôr sa vyvíja v čase, keď sa prispôsobuje meniacim sa sociálnym, kultúrnym a historickým podmienkam. Napriek takýmto prispôsobeniam si často

zachováva zmysel pre kontinuitu a spojenie s minulosťou. Medzi príklady folklóru patria mestské legendy, tradičné ľudové piesne, detské hry, riekanky, vtipy, mýty o stvorení sveta, povery, rozprávky a zvyky spojené so sviatkami a slávnosťami.

MÝTUS A NÁBOŽENSTVO

V náboženskom kontexte mýty často slúžia ako vysvetľujúce príbehy, ktoré pomáhajú veriacim pochopiť pôvod ich viery, povahu božstva a morálne a etické zásady, ktorými sa riadia ich životy. Podobne aj zo sekulárneho hľadiska mýty, ktoré majú pôvod v náboženskej tradícii, ponúkajú náhľad do tohto svetonázoru. Keďže mýty sú tak hlboko prepojené s náboženskou vierou a praxou a často sú prostriedkom na vyjadrenie náboženských aj filozofických myšlienok, znalosť náboženského pozadia kultúry či tradície – najmä takej zložitej, ako je kórejská – môže pomôcť dešifrovať symbolické aj metaforické aspekty mýtov a to umožňuje lepšie pochopiť, čo vyjadrujú.

Čo je synkretizmus?

Synkretizmus znamená spojenie alebo splynutie rôznych myšlienok a tradícií. Kórejské mýty a náboženstvá sú synkretické už po stáročia, lebo novšie náboženstvá si prispôbujú myšlienky starších náboženstiev. V pôvodné tradície vstrebávajú prvky nových náboženstiev. V rôznych obdobiach kórejskej histórie sa dominantné náboženské alebo politické inštitúcie, ale aj koloniálne mocnosti pokúšali potlačiť tradície, ako je šamanizmus, kresťanstvo a buddhizmus, lenže Kórejčania vždy bojovali za zachovanie svojich systémov viery.

Je dôležité poznamenať, že mnohí Kórejčania do svojich duchovných praktík zahrňajú prvky viacerých systémov viery. Niektorí ľudia môžu napríklad dodržiavať buddhistické tradície a zároveň sa zúčastňovať na konfuciánskych rituáloch a sláviť Vianoce. Kórea má vo všeobecnosti dynamické a rozmanité náboženské prostredie a na celom polostrove sa praktizuje niekoľko významných náboženstiev a systémov viery. Dokonca aj v Severnej Kórei, kde je štátna ideológia protináboženská, sa toleruje buddhistická prax, malý počet kresťanov a uznáva sa pôvodné náboženstvo *čchondogjo*. Severná Kórea je v mnohých ohľadoch novým druhom teokracie, v ktorej sa uctievanie rodu Kimovcov rovná náboženskej praxi a rezonuje v mýtoch iných tradícií, ako je taoizmus a šamanizmus. Kórea ako celok vykazuje vo svojej náboženskej praxi vysoký stupeň synkretizmu, čiže miešania náboženských tradícií, a preto aj jej mýty bývajú komplexným vyjadrením synkretizmu.

Z týchto dôvodov je potrebné v krátkosti predstaviť náboženské tradície v kontexte skôr, ako uvedieme mýty, ktoré z nich môžu vychádzať alebo sú nimi ovplyvnené (kórejské náboženstvá podrobnejšie rozoberáme v 2. kapitole). Nižšie sú zhrnuté hlavné náboženstvá v Južnej Kórei s približnými percentuálnymi podielmi na základe odhadov z prieskumu agentúry Gallup Korea z roku 2021, hoci chceme zdôrazniť, že konfucianizmus nie je v súčasnosti v Kórei klasifikovaný ako náboženstvo a šamanizmus sa v priebehu rokov z politických dôvodov presunul do kategórie *bez náboženstva*.

Šamanizmus

Šamanizmus je v Kórei pôvodný systém viery a je neoddeliteľnou súčasťou kórejskej kultúry od neolitu (8 000 až 1 400 rokov pred n. l.). Hoci v porovnaní s minulosťou prudko poklesol